

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Веселин ВУЧКОВ,
член на научното жури в процедура за придобиване на образователната
и научна степен „доктор“, обявена в Богословския факултет на СУ „Св.
Кл. Охридски“,
катедра „Практическо богословие“,
професионалното направление 2.4 Религия и теология,
научна специалност: „Устройство и управление на Българската
православна църква“,
съобразно Заповед № РД 38-650/13.12.2023 на Ректор на СУ
проф. д-р Георги Вълчев

Рецензент: проф. Веселин Бориславов Вучков, доктор по право

Кандидат: свещеник Михаил Руменов Михайлов

I. Кратки биографични данни за кандидата

Докторантът Михаил Руменов Михайлов е магистър богослов от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2000 г.). Преди това е придобил средно специално образование в Софийската духовна семинария „Свети Иван Рилски“ (1994 г.). Освен това е и магистър по право от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ (2011 г.). Притежава и юридическа правоспособност от Министерството на правосъдието.

Осъществявал е дейност на религиозна организация към Светия Синод на Българската Православна Църква: свещенослужител към ПКСХП „Св. Александър Невски“ (1999 – 2002 г.), свещенослужител в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ (1997 – 1999 г.), секретар на администрацията на Старозагорската Света Митрополия (2002 – 2018 г.), енорийски свещеник в храм „Св. вмчк Димитрий“ в гр. София (2018 – 2021 г.). От м. юли 2021 г. е асистент в Богословския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“, катедра „Практическо богословие“. През 2002 г. докторантът Михаил Михайлов е специализирал в Института за изучаване на източните църкви в гр. Регенсбург, Германия.

Дисертацията е разработена в задочна форма на обучение, първоначалната форма е била редовна. Зачисляването е осъществено в началото на 2019 г., а научното ръководство е осъществявано от проф. дбн Дилян Николчев. Отчислен е с право на защита през м. февруари 2022 г.

II. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Заглавието на дисертационния труд е: „Уставът на БПЦ-БП: практика, приложение и колизии с другите източници на църковно право”.

Представеният труд е структуриран в *пет глави*, съдържа също *предговор, увод и заключение*, както и *приложения и библиография*.

Общият обем на дисертационния труд е 492 страници.

Глава първа на дисертационния труд е озаглавена „Уставът на Българската православна църква – Българска Патриаршия като източник на правото”. Този раздел включва *пет параграфа*.

Глава втора е посветена на централните органи на църковната власт в Българската православна църква и от своя страна съдържа също *пет параграфа*.

Глава трета представя местните органи на църковната власт в Българската православна църква; тук откриваме *четири параграфа*.

Глава четвърта анализира църковния съд – регламентация, дейност и предизвикателства. Тук са налице *пет параграфа*.

Глава пета има следното заглавие: „Непълноти в Устава на БПЦ-БП и колизии с други източници на църковно право“. Тази глава включва *пет параграфа*.

III. Актуалност и значимост

Актуалността и значимостта на представения за защита дисертационен труд са извън съмнение. Това е преценено внимателно още при зачисляването в докторантура.

Обектът на дисертацията – устройството и управлението на Българската православна църква, и предметът на изследването – Уставът на Българската православна църква – Българска Патриаршия, сами по себе си подсказват за *актуалността* на дисертационното изследване. През м. януари 2024 г., т. е. точно в момента на написване на настоящата рецензия, се навършват петнадесет години от влизане в сила на актуалния Устав на БПЦ-БП (м. януари 2009 г.). Подбраната хронологична рамка на непосредствено действие на този Устав позволява ползотворна авторова научна изява: от една страна периодът не е достатъчно дълъг, за да позволява големи исторически обобщения, ала от друга страна период от петнадесет години по приложение на

правни норми във всички отрасли на правото е напълно достатъчен за забелязване на непълноти и несъответствия, както и за предложения с оглед бъдещи законови редакции.

Значимостта на представения за рецензиране и публична защита дисертационен труд също е извън съмнение: Уставът на Българската православна църква – Българска Патриаршия има характер на правилник от най-висш юридически порядък, комуто са „подчинени“ устройството ѝ и нейното управление. От тази гледна точка насочването на изследователски интерес именно към Устава на БПЦ-БП е най-значимо научно усилие.

IV. Основни приноси (научни и научно-приложни) и резултати: характеристика и оценка

В съдържанието на дисертационния труд могат да бъдат открити следните два по-съществени научни приноси:

Първо, става дума за един по-общ научен принос – многоаспектност и завършеност при анализ на изследователски проблем. Авторът на дисертацията е успял без съмнение да създаде за първи път в българската църковноправна наука цялостен и завършен труд, посветен на Устава на Българската православна църква – Българска Патриаршия като източник на поместното църковно право. Отделни публикации по темата (разбира се) – било по-обемни, било по-лаконични – можем да открием и при други автори, и това е посочено съвършено добросъвестно от докторанта Михайлов. Ала неговото изследване е пълноценно именно от гледна точка всеобхватност на проблематиката и дълбочина на аргументите. Без да изявявам претенция за големи познания в областта на църковното право – не мога да не отбележа именно това постижение: дълбочината на аргументите и навлизането до най-дребни детайли на проблема. Това трудно може да се открие при други дисертационни изследвания от областта на класически правни отрасли (например наказателно-процесуалното право, административното право и др. под.). Напълно възприемам и подкрепям изводите на дисертанта относно юридическия характер на Устава на Българската православна църква – Българска Патриаршия: функция на законодателната власт на нашата поместна православна църква и частен източник на църковното право като елемент от действащото по-общо българско църковно право. Правилно е обобщението, че правните норми, съдържащи се в този Устав, регламентират както вътрешните правоотношения в родната поместна църква (между нейните членове и органи), така и външните ѝ отношения (с държавата, останалите поместни православни църкви и останалите субекти на правото). Стойностно и аргументирано авторът изразява теза, че най-пълноценно

изразява характера на Устава на Българската православна църква възприемането му като частен източник на църковното право – „това определение най-точно отговаря както на положението, така и на целите, които преследва съществуването на УБПЦ-БП“ (с. 33 от дисертацията). Преди това добросъвестно и с критичен усет авторът на дисертацията представя и другите гледни точки по темата за юридическата същност на Устава: „конституция на българската православна църква“, „вътрешен регламент на корпоративно сдружение“, „подзаконов нормативен акт“ (в последния случай – на основата на специална нормативна делегация, съдържаща се в Закона за вероизповеданията). Това е несъмнен научен принос.

Второ, най-съществени конкретни приноси откриваме в Глава пета на дисертационното изследване, посветена на непълнотите в Устава на българската православна църква и колизиите му с други източници на църковното право. Не са за подценяване, разбира се, конкретните автори разсъждения и изводи и сред другите части на дисертацията, например при темите за централните органи на църковната власт и за местните органи на църковната власт в православната ни църква. Ала изложението на Глава пета се откроява заради конкретния си и приносен характер: брачно право, единен синодален регистър за имотите, за църковната свещ и др. Изводите на автора са толкова ясни и пълноценни, че директно биха могли да се приложат с оглед предстоящи нормативни ревизии в Устава на БПЦ-БП. Отново ще изряза отличното си впечатление от дълбочината и всеостранността на изследването, тъй като докторантът Михайлов навлиза в най-дребни детайли, а това от своя страна демонстрира и отлична познавателна способност от сферата на богословието и от сферата на правото. Това се дължи, разбира се, и на образователните му степени в двете научни сфери, както и на практическия му опит.

Ще си позволя да открия още три положителни детайла. Първо – боравенето с богата съдебна практика: конкретни съдебни решения, при това от различни инстанции (окръжни съдилища, Върховен касационен съд). Второ – всяка глава от структурата на дисертацията завършва с конкретен параграф, посветен на обобщения и изводи. Трето – изложението е „разположено“ върху исторически контекст: сравнения и аналогии между трите устава на поместната ни църква от по-ново време.

Стильт и изразните средства са ясни и четивни.

На основата на гореизложеното смятам, че *авторът на дисертационния труд притежава задълбочени теоретични знания по специалността и категорична способност за самостоятелно научно изследване; трудът съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката.*

V. Оценка на публикации и авторство

Авторът представя *четири публикации* по темата на дисертацията. Приемам и четирите публикации. Публикациите доказват изследователските способности на докторанта, допринасят за постигане целите на дисертацията и са лично дело на автора. Нямам информация за цитирането им от други автори. Публикувани са в авторитетни научни издания, предимно в сборници на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Авторефератът, с обем от 38 стр., отразява изчерпателно и достоверно структурата и съдържанието на дисертацията.

VI. Литературна осведоменост и компетентност

В текста на дисертационния труд *источниците* от библиографския списък са цитирани уместно и коректно. Цитирани са 56 библиографски единици на кирилица и 2 библиографски единици на латиница. Ползвани са и Интернет-ресурси (54 бр.). Позоваванията под линия са общо 320 бр.

VII. Критични бележки и препоръки

Ще си позволя една критична бележка: по-разгърнато да бъдат развити отделните становища, изразени до този момент, относно правната същност на Устава на Българската православна църква – Българска Патриаршия.

VIII. Заключение

Изхождайки от положителната оценка за представения дисертационен труд, съобразявайки и сериозния професионален опит на кандидата, с убеденост формулирам своята *положителна оценка* и препоръка към Научното жури да гласува за присъждането на кандидата на образователната и научна степен „доктор“.

31 януари 2024 г.
гр. София

Член на журито:
/проф. д-р В. Вучков/